

Lukács Edit Kis- és közepes vállalkozások gazdasági szerepe a mai globalizált világban

In: Szentés Balázs (szerk.) Tudás és versenyképesség pannon szemmel 1 -2. kötet : Pannon Gazdaságtudományi Konferencia Veszprém, 2006.06.02. Veszprém: Pannon Egyetemi Kiadó, pp 229-235 (2006)

A KIS-KÖZEPES VÁLLALKOZÁSOK GAZDASÁGI SZEREPE A MAI GLOBALIZÁLT VILÁGBAN

Small and medium-sized enterprises (SMEs) are a very heterogeneous group of businesses usually operating in the service, trade, agri-business, and manufacturing sectors. They include a wide variety of firms. Some are dynamic, innovative, and growth-oriented while others are satisfied to remain small and perhaps family owned. SMEs usually operate in the formal sector of the economy and employ mainly wage-earning workers. SMEs are often classified by the number of employees and/or by the value of their assets. The size classification varies within regions and across countries relative to the size of the economy and its endowments. It is important to note that there is a minimum as well as a maximum size for SMEs. The aim of this article is to overview the definitions of SMEs in the most relevant regions of world economy.

Naponta születnek tanulmányok arról, hogy a globalizáció milyen hatással van a gazdasági fejlődésre, a társadalmi folyamatokra, a környezet állapotára és a kultúrára. A világgazdaság fogalmát összekötjük a globalizált világ fogalommal. Miközben globalizációról beszélünk egyre inkább annak gazdasági vonatkozásai jutnak eszünkbe, multinacionális vállalatok melyek termékei, reklámjai, gyártási rendszerei a világ legkülönbözőbb gazdasági régióiban megtalálhatók. A globalizáció fogalma valamiféle egységesülést és uniformizáltságot rejt magában. E tanulmány célja megvizsgálni azt, hogy vajon a kis és közepes méretű vállalatok (KKV) fogalma „globalizált fogalom”-e. Van-e egységes elv a KKV-k definiálására a világgazdaságban.

A globalizáció fogalma először az először a hatvanas-hetvenes évek fordulóján jelent meg a köztudatban, amikor a Római Klub jelentése következtében egyre több, a Földünk sorsáért aggódó tudós, környezetvédő aktivista kezdett el foglalkozni a globális környezetvédelmi problémákkal. Egy-két évtized elteltével azonban, ha globalizációról beszélünk, elsősorban a gazdasági globalizáció értelemben használjuk e kifejezést. A gazdasági globalizáció főbb jellemzői: (Fidrich, 2002.)

- a világ összekapcsoltsága
- a növekedési kényszer erősödése
- gazdasági, kulturális homogenizáció, fogyasztói társadalom
- gazdasági polarizáció, a jövedelmi különbségek növekedése
- a gazdasági, politikai hatalom koncentrációja a demokratikusan ellenőrzött szférán kívül
- túlnépesedés erősödése
- környezeti, szociális problémák erősödése
- az információs és kommunikációs technológiák fejlődése, gyorsulása.

Általánosan elfogadott az a tény, hogy a világ gazdaságának meghatározó, domináns szereplői a nagyvállalatok. Mégis az elmúlt évtizedekben a gazdaságban egyre nagyobb

szerepet töltenek be a kis- és közepes vállalkozások, azok gazdasági szerepének és helyzetének vizsgálata népszerű kutatási területnek tekinthető. A vállalatok méret szerinti besorolása nem újdonság, azonban megállapítható, hogy az 1980-as évektől egyre erősebb igény és törekvés mutatkozik arra a világgazdaságban, hogy jogszabályba foglaljanak, pontosan definiálják az egyes gazdasági szereplők számára is egyértelművé tegyék, mely vállalatok tekinthetők kis vagy közepes méretű vállalatoknak.

A tipizálás során figyelembe vett tényezőket két csoportra oszthatjuk. Számunkra az Európai Unió tagországaként, az uniós egységes szabályozás az ismert és elfogadott, amely a kvantitatív tényezőket alkalmazza, míg megvizsgálva más országok gyakorlatát számos kvalitatív tényezővel találkozunk a definíciókban.

1. táblázat: A vállalatok méret szerinti besorolásakor figyelembe vehető tényezők

Kvalitatív tényezők	Kvantitatív tényezők
Tevékenység	Saját tőke
Tulajdonosi szerkezet	Alkalmazotti létszám
Jogi forma	Éves árbevétel
Termelékenység	Mérlegfőösszeg
Méretgazdaságosság	Tárgyi eszközök értéke

A kis- és közepes vállalkozások fogalma az Európai Unióban

A kis- és középvállalkozások meghatározására vonatkozó Európai Unió ajánlásokban a vállalkozások méret szerinti besorolása három kvantitatív szempont (alkalmazotti létszám, mérlegfőösszeg, éves nettó árbevétel) alapján történik. Ezen szempontokat a tagállamokban egységesen alkalmazzák. A 2005. január 1-jével bevezetésre kerülő kis- és középvállalkozásokat meghatározó új definíció alkalmazásának céljai:

- A vállalkozói szellem és a mikro vállalkozások támogatása
- A K+F beruházások támogatása
- A fejlődés elősegítése
- A kockázati tőkéhez való hozzáférés elősegítése
- Az adminisztratív terhek csökkentése
- A törvényes biztonság növelése
- Visszaélések megelőzése
- A KKV-k versenyképességének javítása

2. táblázat A kis és közepes méretű vállalkozások mérethatára az EU-ban

	Mikrovállalkozás	Kisvállalkozás	Közepes méretű vállalat
Foglalkoztatotti létszám	< 10 fő	< 50 fő	< 250 fő
Éves nettó árbevétel	< 7 millió euró (~1,75 milliárd Ft) ^o	< 7 millió euró	< 40 millió euró (~10 milliárd Ft)
Mérlegfőösszeg	< 5 millió euró (~1,25 milliárd Ft)	< 5 millió euró	< 27 millió euró (~6,75 milliárd Ft)
Arányuk az EU vállalkozásaiban	93,0%	5,9%	0,9%

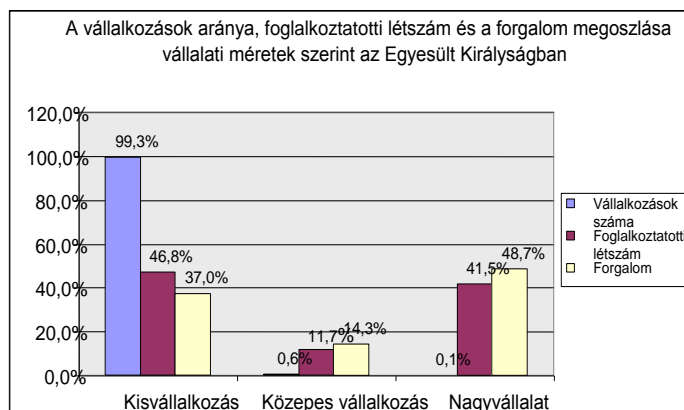
1 EURO = 250 HUF

Az Európai Unió tagországaiban, három kategóriába soroljuk a kis-és közepes méretű vállalkozásokat. Az első kategóriát a mikrovállalkozások jelentik. A mikrovállalkozás foglalkoztatotti létszáma kevesebb, mint 10 fő, éves nettó árbevétele 7 millió € és mérlegfőössze legfeljebb 5 millió €. A kisvállalkozás foglalkoztatotti létszáma kevesebb, mint 50 fő, az árbevétel és a mérlegfőösszeg ugyanakkora, mint a mikrovállalkozások esetében. A közepes méretű vállalkozás által foglalkoztatottak száma kevesebb, mint 250 fő, árbevétele legfeljebb 40 millió € és mérleg főösszege legfeljebb 27 millió € .

Magyarországon is ezt a szabályozást alkalmazzuk, melyet a 2004. évi XXXIV. tv., a kis-és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló törvény 3. § (1-3) bekezdése definiál. A korábbi szabályozásban foglaltakhoz képest a foglalkoztatottak száma nem változott, a pénzügyi határok (éves nettó árbevétel, mérleg főösszeg) nagymértékben emelkedtek. Az Európai Unióban a tagországok az egységes ajánlást elfogadták és használják, saját gazdasági sajátosságait figyelembe véve, azonban eltérő méretkategóriákat is alkalmaznak. A megemelt éves nettó árbevétel és a mérlegfőösszeg magyar vállalkozói szemmel nagyon magasnak tűnik. Azonban az EU fejlettebb tagországaiban is magasnak ítélték meg ezeket a határokat, ezért egyes esetekben eltérő kategóriákat alkalmaznak.

A Brit Bankárok Szervezetének (British Bankers Association (BBA)) kisvállalkozásokról szóló definíciója eltér az egységes EU szabályozástól. A Brit Banki Törvény 2003. évi definíciója szerint a kereskedelmi bankok hitelezési politikájában a következők szerint sorolják méretkategóriákba a vállalkozásokat. Mikrovállalkozások olyan kiskereskedők, kereskedelmi társaságok, korlátolt felelősségű társaságok, valamint olyan egyesületek, jótékonyági szervezetek, amelyek éves nettó árbevétele kevesebb, mint 1 millió GBP.

1. ábra: A kis és közepes vállalkozások gazdasági szerepe az Egyesült Királyságban

Forrás: National Statistics; [www. statistics.gov.uk](http://www.statistics.gov.uk)

A 2004-től hatályos szabályozás szerint a kisvállalkozás éves nettó árbevétele kevesebb, mint 5,6 millió GBP (2,072 milliárd Ft), mérleg főösszege kevesebb, mint 2,8 millió GBP (1,036 milliárd Ft) és foglalkoztatotti létszáma kevesebb, mint 50 fő. A közepes vállalkozások éves nettó árbevétele kevesebb, mint 22,8 millió GBP (8,436 milliárd Ft), mérleg főösszege legfeljebb 11,4 millió GBP (4,218 milliárd Ft).

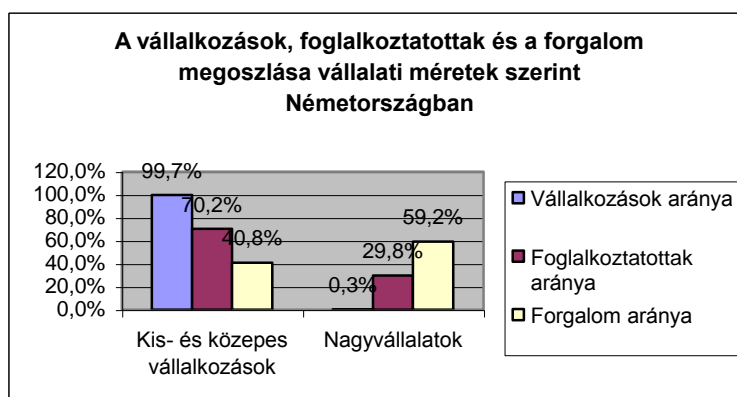
Az eltérő, az EU ajánlásnál alacsonyabb méret kategória alkalmazásának célja, a nagyszámú kisvállalkozás gazdasági helyzetének javítása. A Brit Bank Törvény szerint csak valóban a nagyon kicsi vállalkozások juthatnak kedvezményes hitelekhez. Így tőkésítve a legkisebb cégeket hosszú távú növekedési pályára állíthatják azokat, ezzel javítva versenyképességüket.

A Small Business Service (SBS) negyedévente teszi közzé statisztikai jelentését az Egyesült Királyság területén működő vállalkozásokra vonatkozóan. 2004 elején 4,3 millió vállalkozás működött az Egyesült Királyságban, az előző évi 4 millióval szemben. A vállalkozások többsége (99,3%-a) mikro és kisvállalkozás. Csak 0,6%-uk volt közepes- és 0,1%-uk nagyvállalkozás.

2004 elején az Egyesült Királyságban a vállalkozások összesen 22 millió munkavállalót foglalkoztattak és a vállalkozások éves összforgalma 2 400 milliárd font volt. A kis- és középvállalkozások együttesen foglalkoztatták a munkavállalók több, mint felét (58,5%-át) és rendelkeztek a forgalom 51,3%-ával. Csak a kisvállalkozások a foglalkoztatottak 46,8%-át és az összforgalom 37%-át tudhatták magukénak.

Az Európai Unió másik meghatározó gazdasága Németország, amely az Európai Unió tagjaként 2005. január 1-jétől az Európa Bizottság által közzétett szabályozást alkalmazza. A Német Statisztikai Hivatal 2003. évi vállalkozásokról szóló adatai a következőket mutatják: A kis- és középvállalkozásoknak az összes vállalkozáson belüli aránya 99,7%-os, míg a nagyvállalatoké 0,3%-os. A kis- és középvállalkozások a munkavállalók 70,2%-át, míg a nagyvállalatok 29,8%-át foglalkoztatják. Azonban a forgalom nagyobb részét (59,2%-át) a nagyvállalatok adják, míg a KKV a forgalomnak csak 40,8%-át tudhatják magukénak.

2. ábra: A kis és közepes vállalkozások gazdasági szerepe Németországban

saját szerkesztés

A világgazdaság egyik fontos gazdasági jelensége a kis vállalkozások magas aránya az egyes nemzetgazdaságokban. Az Európai Unió tagországaiban is a bejegyzett vállalkozások több, mint 99%-a a KKV-k csoportjába tartozik.

Az Amerikai Egyesült Államok szabályozása

A KKV a világgazdaság nagy részén olyan szervezeteket jelentenek, **melyek** foglalkoztatotti létszáma legfeljebb 250 vagy 500 fő. Az Egyesült Államokban alkalmazott szabályozás meglehetősen bonyolult, a KKV-k besorolásakor számszerűsíthető adatokon kívül a vállalkozások tevékenységét is vizsgálják.

Az Amerikai Egyesült Államokban a kisvállalkozások definícióját a Small Business Administration (SBA) Size Standards Office állította fel. Az USA-ban minden gazdasági ágazatban külön állítottak fel standard mértékeket, azért, hogy ezzel jobban kifejezzék az iparágak közötti különbségeket. Jelentősen eltér a szabályozás az általunk ismert az EU-ban használt formától, ahol ugyanazt a besorolási ismérvet használjuk, minden iparágban.

A kisvállalkozás az USA-ban definiálható egyrészt az alkalmazotti létszám maximumával, (10 és 1500 fő között), másrészt az éves nettó árbevétellel (0,75 és 30 millió UDD közötti

érték lehet), valamint a mérleg főösszeggel, aminek felső határa 150 millió USD, attól függően, hogy milyen iparágban működik az adott vállalkozás.

Az Amerikai Egyesült Államokban minden gazdasági ágazatban külön állítottak fel standard vállalati méreteket azért, hogy ezzel jobban kifejezzék az iparágak közötti különbségeket. A legutóbb ezt a listát 2002-ben módosították A leggyakoribb standard kis- és középvállalati méretek az USA-ban: (1USD=213HUF)

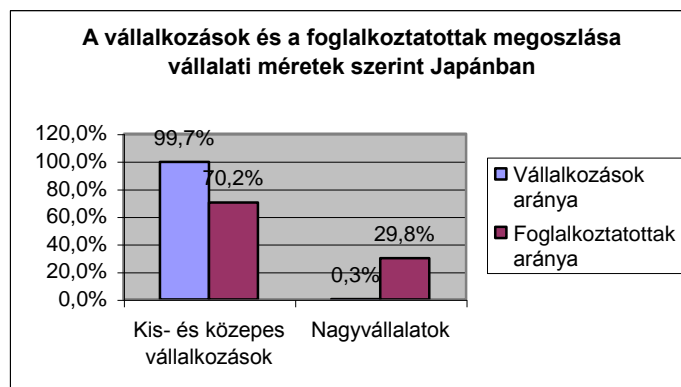
- < 500 fő a foglalkoztatotti létszám a feldolgozó iparban és a bányászatban
- < 100 fő foglalkoztatotti létszám a nagykereskedelmi ágazatban
- < 6 millió \$ (1,278 milliárd Ft) éves nettó árbevétel a kiskereskedelmi és szolgáltató szektorban
- < 28,5 millió \$ (6,071 milliárd Ft) éves nettó árbevétel az építkezés területén
- < 12 millió \$ (2,556 milliárd Ft) éves nettó árbevétel a speciális kereskedelmi szolgáltatóknál
- < 0,75 millió \$ (159,75 milliárd Ft) éves nettó árbevétel a mezőgazdasági ágazatban.

Az Amerikai Kisvállalkozások Statisztikája (Small Business Statistics) szerint az USA-ban 2002-ben kb. 22,9 millió kisvállalkozás működött. Becslés szerint 550 100 új alkalmazottat foglalkoztattak 2002-ben, ez 0,9%-os növekedést mutat az előző évhez viszonyítva. A kisvállalkozások pályakezdő, idős és részmunkaidős munkavállalókat nagyobb arányban foglalkoztattak, mint más vállalkozások. Az új munkavállalók kb. 75 %-a kisvállalkozásokban kezdi karrierjét építeni. A munkavállalók 99,7%-át KKV-k foglalkoztatták.

Kis- és középvállalkozások Japánban

Japánban a kis- és középvállalkozások meghatározása hasonló az Európai Unió szabályozáshoz a foglalkoztatotti létszámot illetően, ugyanakkor különbségeket fedezhetünk fel a másik két szempont esetén. Japánban a vállalkozások besorolása, ugyanúgy, mint az USA-ban, kvantitatív értékek (foglalkoztatottak száma és alapító tőke) alapján és tevékenységi alapon történik. Kis- és középvállalkozásnak minősül az a szervezet, amely legalább 4 és legfeljebb 299 főt foglalkoztat és az alapító tőkéje legfeljebb 100 millió yen (180 millió Ft). Nagyvállalatnak nevezik azt a szervezetet, amely legalább 300 főt foglalkoztat és alapító tőkéje legalább 100 millió yen (180 millió Ft).

3. ábra: A kis és közepes vállalkozások gazdasági szerepe Japánban

Forrás: Saját szerkesztés www.sme.ne.jp

2001-ben Japánban készített statisztikai elemzésben, vállalkozásokon belül két nagy csoportot vizsgáltak: a kis- és középvállalkozásokat és a nagyvállalatokat. Ezen felmérés szerint 2001-ben Japánban összesen 4.703.039 vállalkozás működött, ebből 4.689.609 (99,7%) volt kis- és középvállalkozás és csak 13.430 (0,3%) nagyvállalat. Az összes vállalkozás 42.655.963 főt foglalkoztatott. A munkavállalók 70,2%-át (29.963.365 főt) kis- és középvállalkozások, 29,8%-át (12.692.598 főt) nagyvállalatok alkalmazták. Japánban egy átlagos kisvállalkozás 9 főt foglalkoztat, míg ez a mutató csak 4 fő az Európai Unió átlagában.

A kis- és középvállalkozások meghatározása Ausztráliában

1999-ben az Ausztrál Statisztikai Iroda vizsgálatot végzett a kis- és középvállalkozások definícióját illetően. A definíció újraalkotása során a vállalati méret meghatározásakor, illetve a vállalkozásokat vizsgáló statisztika során a teljes munkaidőben foglalkoztatottakat kell figyelembe venni. Ausztráliában a foglalkoztatottak száma a meghatározó, a vállalkozások méret szerint besorolásánál. Ausztráliában megkülönböztetnek kis-, középvállalkozásokat és nagy vállalatokat.

A kisvállalkozások azok a vállalkozások, amelyeknél a foglalkoztatottak létszáma kevesebb, mint 20 fő. A kisvállalkozásokon belül elkülönítik az alkalmazott nélküli, mikro- és egyéb kisvállalkozásokat. Az alkalmazott nélküli vállalkozások közé tartoznak az egyéni vállalkozók, valamint olyan társas vállalkozások, amelyek nem alkalmaznak munkavállalót. Mikrovállalkozásnak nevezik a 4 vagy annál kevesebb főt foglalkoztató vállalkozásokat. Az egyéb kisvállalkozások kategóriájába, pedig azok a vállalkozások tartoznak, amelyek legalább 5 főt és legfeljebb 20 főt foglalkoztatnak.

Középvállalkozásoknak nevezik azokat a vállalkozásokat, amelyek alkalmazottainak létszáma legalább 20 fő, legfeljebb 200 fő. Nagyvállalatok, pedig azok, amelyek legalább 200 főt foglalkoztatnak. Az ausztrál kis- és középvállalkozások szabályozása tehát csak egy mennyiségi ismérvet vesz figyelembe a vállalkozások méret szerinti besorolásánál: az alkalmazottak számát. Sem ágazati hovatartozást, sem mérlegfőösszeget, sem éves nettó árbevételt nem vesz figyelembe a KKV-k meghatározásakor.

Kivételt képeznek a mezőgazdasági vállalkozások, amelyek esetében nem az alkalmazotti létszám szerint történik a kategorizálás. Mint ismeretes, sok mezőgazdaságban tevékenykedő vállalkozás számos időmunkást alkalmaz néhány határozatlan időben dolgozóval. Ezért van szükség e gazdasági ág vállalkozásainak más szempontú méret szerinti csoportosítására. Az ismérv ebben az esetben szintén mennyiségi: a mezőgazdasági tevékenység, működés becsült értéke. Ez az érték három tényező függvénye: a bevetett terület nagyságának, az állatállomány nagyságának és az eladott termény és állatállomány értékének. A kis mezőgazdasági vállalat mezőgazdasági működésének becsült értéke AUD 22.500 és AUD 399.000 között van.

A kis- és középvállalkozások nagyon fontos szerepet töltenek be az ausztrál gazdaságban. 1,1 millió KKV működik az országban, ez az összes vállalkozás 96%-át jelenti. Az ausztrál gazdasági aktivitás 30%-át a KKV idézi elő. A KKV 3,3 millió főt foglalkoztatnak, ez a nem mezőgazdaságban foglalkoztatottak 47%-át jelenti. 1983/84. és 2000/01. között a vállalkozások száma évi 3,5%-kal nőtt, míg a nagyvállalatoké mindössze évi 2,5%-kal. A kis- és közepes vállalkozások 67%-át tulajdonosuk, illetve vezetőjük otthonról irányítja. Ezen vállalkozások 30%-át nők vezetik. A nők által otthonról irányított vállalkozások száma 1999 novembere és 2001 júniusa között 17%-os növekedést mutatott.

KKV-k a világgazdaság egyéb országaiban

A latin-amerikai országok hosszú várakozás és súlyos gazdasági válság után ismerték fel a kisvállalkozások gazdasági erejét a foglalkoztatásban és az innováció területén. A gazdasági növekedés csupán 0,8% volt Brazíliában 1999-ben, ugyanakkor a KKV-k száma 6,5%-kal növekedett. Kolumbiában a foglalkoztatottak 36%-a, míg az iparban foglalkoztatottak 63%-a KKV-k alkalmazásában áll. Hagyományosan fontos szerepet töltenek be a gazdaságban a családi vállalkozások Mexikóban és Brazíliában is.

Ázsiában a világgazdaság legdinamikusabban fejlődő gazdaságaiban a kisvállalkozások szerepe óriási, az adófizetésben és a foglalkoztatásban is. A kínai gazdasági csodaként emlegetett gazdasági teljesítmény alapja is a kis- és közepes méretű vállalkozások dinamikus fejlődésének köszönhető. Az összes befektetett tőke 48,5%-a, az árbevétel 57,1%-a és a foglalkoztatottak 69,7%-a a KKV-k reprezentálják.

Tanulmányok, és elemzések sora foglalkozik a KKV-k gazdasági szerepével. Több kezdeményezés is napvilágot látott, az ENSZ és a Világbank külön konferenciát is szentelt annak a témának, miszerint a KKV fogalmát is globalizált fogalomként használjuk, de ez téves hiszen a szabályozásban olykor jelentős különbségek mutatkoznak országoként vagy ország csoportonként. A kérdés az, hogy vajon mely országok definíciója lesz a mértékadó. Az Egyesült Államokban az ágazati hovatartozás a meghatározó, míg az EU-ban a vállalati méret, e kettőt kellene összehangolni.

IRODALOMJEGYZÉK

1. ACTETSME; APEC Center for technology Exchange and Training for Small and Medium Enterprises www.actetsme.org
2. Prater, Edmund- Ghosh, Soumen (2005): Current Operational Practices of U.S. Small and Medium-Sized Enterprises in Europe; Journal of Small Business Management Volume 43, Issue 2, Page 155-169, April. 2005
3. Acs-Arenius-Hay-Minnit: Global Entrepreneurship Monitor;2004 www.gemconsortium.org/download/1145717713828/GEM_2004_Exec_Report.pdf
4. CD Jogtár 2004. évi XXXIV. Törvény
5. Definition of SMEs in Australia; www.actetsme.org/aust/aus98.html;
6. Ellwood, Wayne: A globalizáció HVG Kiadó Rt. Budapest 2003.
7. Fidrich Róbert: Globalizáció és környezet Globalizáció füzetek 1. 2002. <http://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm>
8. Gateway to the European Union; www.europa.eu.int
9. Holmes, Scott –Gibson, Brian: Definition of Small Business; University of Newcastle 2001.
10. Korán Imre: Világmodellek A római Klub jelentéseitől az ENSZ kezdeményezéséig Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1980.
11. Kortén, David C.: Tőkés társaságok világalma; Kapu Kiadó, Budapest, 1996.
12. Központi Statisztikai Hivatal; www.ksh.hu
13. Lindner, Andreas(2004) SME Statistics: Towards more systematic statistical measurement of SME behaviour <http://unstats.un.org/unsd/industry/meetings/eg2005/AC105-22.pdf>
14. Lindner, Andreas: International Trade and Structural Statistics (TASS) Administrative and statistical business frames, definitions and units –A comprehensive international review of national strategies and practices with particular focus on SME's - OECD Statistics Directorate 18th Roundtable on Business Survey Frames, Beijing, China October 18-22, 2004.
15. Lindner, Andreas: SME Statistics: Towards more systematic statistical measurement of SME behaviour. United Nations Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, Expert Group Meeting on Industrial statistics New York, 19-23 September 2005. <http://unstats.un.org/unsd/industry/meetings/eg2005/AC105-22.pdf>

16. Scott James, Brian Gibson: Definition of Small Business Final Report;; The University of Newcastle; 5 April, 2001
17. Small and Medium Enterprise Information of Japan; www.sme.ne.jp
18. Small Business Administration; www.sba.gov